

ΠΡΟΣ ΤΟΙΣ ΚΟΙΝΩΝ ΤΕΛΟΥΣΙΝ ΑΡΧΙΣΤΑΥΡΟΝ
 1905 ΕΝΔΕΙΞΕΤΕ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
 ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ



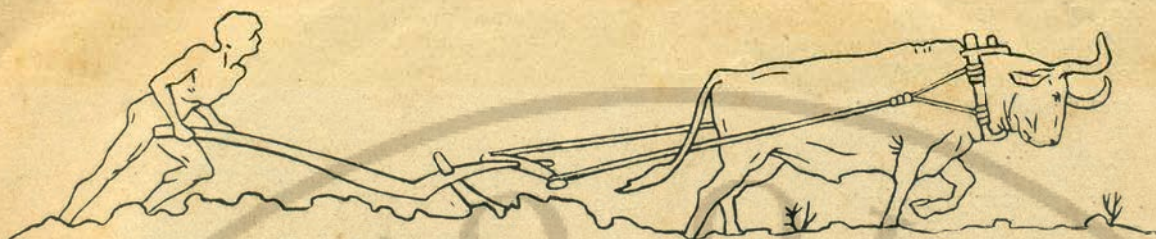
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΦΩΚΙΩΝΟΣ ΝΕΓΓΗ — Ἰχνη τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ θαλάσῃ.
 ΣΤΥΔ. Γ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Ἀκατάληπτη — ποίημα.
 ΝΟΡΒΗΓΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ — Ἡ Νεράϊδα — μετάφρ. Παύλου Νιρβάνα.
 ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ — Ἐκθεσις παλαιογραφικῆς καὶ ιστοριοδιφικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ἐπαρ-
 χίαν Καλαβρύτων.
 Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΒΣΚΥ — Οἱ δυστυχησμένοι — μυθιστόρημα — συνέχεια.
 ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ — Ἀρχαιολογία — Γερμανικὴ Σχολή — Παρασάσος.
 ΙΩΝΟΣ — Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων, τὸ νέον ἔργον τοῦ κ. Ψυχάρη.
 ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ.



ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ — Βυζαντινά. — Ἀρχαιολογικά: ἡ νέα ἐρμηνεία τοῦ μνημείου
 τοῦ Ἐγέλου καὶ τῆς Βασίλης ὑπὸ Ι. Σβορώνου. — Γαλλικὴ Σχολή. — Μὰξ Δίμπερμαν. — Δημοσιεύματα. —
 Εἰκόνες: Θ. Δηλιγιάννης, ὑπὸ Κλεονίκης Ἀσπριώτου — ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — Τετὰρ σχέδια τῆς μελέ-
 τῆς τοῦ κ. Φ. Νέγγη. — Ἡ ἐπιστροφή ὑπὸ Μὰξ Δίμπερμαν. — Ἀσυλον εἰς τὸ Ἀμστερδαμ ὑπὸ Μὰξ Δίμ-
 περμαν. — Ὁ Δικέφαλος αἰετὸς τῶν Καλαβρύτων. — Ὁ ναῖσκος τῆς Ἀγίας Λαύρας. — Τὸ λάβαρον τῆς
 Ἀγίας Λαύρας. — Τὸ μνημεῖον τοῦ Ἐγέλου καὶ τῆς Βασίλης. — Κηδεῖα Ἕλληνας εἰς τὴν Μαδαγασκάρην.
 — Ἡ γελοιογραφία τοῦ Δεκαπενθημέρου, ὁ Κουλέν.

Ἐκάστον τεύχος Δρ. 120.



ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ε' 34 ΙΑ-
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1905

ΙΧΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΕΝ ΤΗ, ΘΑΛΑΣΣΗ,*

Πρὸ ἑτῶν ἑβδομήκοντα καὶ περιπλέον, τὰ μέλη τῆς γαλλικῆς ἐπιστημονικῆς ἀποστολῆς, τῆς συνοδευσάσης τὸν στρατηγὸν Maison, εἶχον παρατηρήσει τὴν ἐπὶ κλυσιν διαφόρων ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω, εἶχον βεβαιώσει τὴν ὑπαρξίν παλαιῶν κτιρίων, ὑπὸ τὴν θάλασσαν, εἰς Σαλαμίνα, εἰς Ἐπίδαυρον, εἰς τὸ ἀκρωτήριον Σκύλαιον (ἐν Ἀργολίδι), εἰς Ἐρμιόνην, εἰς τὸν ὄρμον Ξύλι (Λακεδαιμόνος), εἰς τὸ Γύθειον. Ἡδύναντο νὰ ἀναφέρουν καὶ πλεῖστα ἄλλα μέρη ὡς τὴν Πάρον, τὴν Μῆλον, τὴν Ἀνθηδόνα, τὴν Λάρυμναν, τὴν Καλυδῶνα, τὴν Ἐλευσίνα. Ἐνταῦθα κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, ἐπὶ χίλια μέτρα καὶ ἐπέκεινα, παρουσιάζονται κτίρια, ἥτοι τοῖχοι ἐκ ξεστῶν λίθων, παριστάνοντες αἰθούσας 11 πολυλάκεις μέτρων μήκους, καὶ πλάτους ἀναλόγου. Τὰ κτίρια ταῦτα κατέχουν ἅπαντα τὸν χώρον ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ ἱεροῦ λόφου, ὅπου σήμερον καλύπτονται ὑπὸ τῶν ἐκχωματώσεων τοῦ ναοῦ. Τάφοι δέ, ἀνεωγμένοι ἐν τῷ βράχῳ, εὐρέθησαν, φαίνεται, ἐπίσης, εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης παρὰ τῷ λόφῳ.

Ἐπίσης κτίρια εὐρέθησαν ἐν Κεγχρεαῖς, ἐπὶ τοῦ ἱσθμοῦ τῆς Κορίνθου, ὅπου ὁ Philippson, παρετήρησε τοίχους μετὰ δαπέδου κτιστοῦ, Ρωμαϊκῆς, κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐποχῆς, καὶ ὅπου τελευταίως ὁ κ. Γ. Λαμπάκης, ὁ σοφὸς καθηγητὴς τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, ἀνεκάλυψε χριστιανικὴν Βασιλικὴν τοῦ 4ου ἢ 5ου

αἰῶνος ἐν μέρει κατακλυζομένην. Δὲν εἶναι δὲ ἡ μόνη ἐκκλησία ἣτις εὐρέθη οὕτω· διότι ὁ Philippson ἀναφέρει ἑτέραν, ὑπὸ τὰς αὐτὰς περιστάσεις, εἰς τοὺς Ἀγίους Σαράντα ἐν Ἡπείρῳ.

Καὶ μετὰ τὴν πληθύν ταύτην τῶν παραδειγμάτων τῆς κατακλύσεως τῶν ἀκτῶν, οὐδεμία ἐδόθη προσοχὴ εἰς τὸ φαινόμενον τοῦτο, ἔνεκα ἐσφαλμένης ἀντιλήψεως, ἀποδιδούσης αὐτὸ εἰς ὀλισθήσεις τοπικάς, ἀνωτέρων στρωμάτων, ἐπὶ ἄλλων κατωτέρων ἀργιλωδῶν καὶ ὅμως, εἶναι εὐκόλον ν' ἀποδείξῃ τις, ὅτι οἱ κανόνες οἱ διέποντες τὸ φαινόμενον, δὲν ἔχουσι σχέσιν μὲ τὴν γεωλογικὴν σύστασιν τῶν κατακλυζομένων μερῶν, ἐξαιρέσει ὀλίγων περιπτώσεων, ὡς τῆς τῆς Ἑλίκης, καταποντισθείσης ὡς ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως τῶν ἐπιχώσεων ἐφ' ὧν ἦτο ἐκτισμένη· τοῦναντίον δέ, φαίνονται ἔχοντες ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐκτίσθησαν αἱ κατακλυσθεῖσαι πόλεις ἢ οἰκοδομαί· οὕτω τὸ φαινόμενον ἔχει, ὅχι τοπικὸν ἀλλὰ γενικὸν χαρακτῆρα, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τῆς Μεσογείου εἰς τὸ ἕτερον, μὴ ἐπιτρέποντα ἄλλην ἐξήγησιν, εἰμὴ ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς διαρκoῦς καὶ κανονικῆς ἀνυψώσεως τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης διὰ μέσου τῶν αἰώνων.

Πρὶν ἢ ἐξετάσωμεν τὰ περὶ τούτου ἐν Ἑλλάδι, ἀναμνηστέον ὅτι ὁ Schweinfurt, ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ὁ Anton Gnirs ἐν Ἰστροῖ, εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος τῆς Μεσογείου, ἀνεῦρον, ἀνεξαορτήτως ὁ εἰς τοῦ ἄλλου, ὅτι κτίρια Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, εἰσὶ κεκαλυμμένα ἀπὸ τὴν θάλασσαν εἰς βάθος ἀνώτερον τῶν 2 μ. ἀλλ' αἱ ἀκταὶ τῆς Ἑλλάδος εἰσὶν ἔτι διδακτικώτεραι.

Κρήτη.— Οὕτω, ἡ πάλαι πόλις Ὀλοῦς, ἐν

* Ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Φ. Νέγρη εἰς τὴν Γερμανικὴν ἀρχαιολογικὴν σχολήν, δημοσιευθεσομένης γαλλιστί εἰς τὰ Athenische Mitteilungen 1904 τευχὸς 3,4.

Κρήτη ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς χερσονήσου Spinalonga, εὐρίσκεται σήμερον κατὰ τὸ ἥμισυ κεκαλυμμένη ὑπὸ 6 ἕως 8 ποδῶν ὕδατος. Καὶ εἶναι ἀληθές ὅτι ὁ Spratt εἶχε παρεδεχθῆ, κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ὅτι ἡ κατάκλυσις αὕτη τῆς ἀνατολικῆς Κρήτης προήρχετο ἐξ αἰωρικῆς τινος κινήσεως τῆς νήσου, ἣτις οὕτω ἐβυθίζετο πρὸς ἀνατολὰς, ἐνῶ ἀνυψοῦτο πρὸς δυσμὰς. Τὴν θεωρίαν δὲ ταύτην ἐστήριζεν εἰς τὸ ὅτι, διήθεν, ὁ παλαιὸς λιμὴν τῆς Φαλασάρνας, ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ, εὐρίσκετο σήμερον ἀνυψωμένος κατὰ 22 πόδας. Ἀλλὰ τελευταίως ὁ κ. L. Cayeux, εἰς ὃν χρεωστοῦμεν σπουδαιοτάτας γεωλογικὰς μελέτας ἐν Κρήτῃ καὶ Ἑλλάδι, μοὶ ἀνεκοίνωσεν εὐγενῶς ὅτι ἡ παρατήρησις αὕτη τοῦ Spratt εἶναι ἐσφαλμένη, διότι παρὰ τῷ διήθεν ἀνυψωθέντι λιμένι τῆς Φαλασάρνας ἀπαντῶνται τάφοι παλαιοί, ἀνωρυγμένοι ἐν τῷ βορᾷ, οἵτινες, ἂν ἡ Φαλάσσαρνα εἶχεν ἀνυψωθῇ, θὰ εἶχον ἀνορυθῇ ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὅπερ ἀδύνατον. Ἀλλὰ δὲ τινα ἴχνη ἀκτῶν ἐν Κρήτῃ εἰς στάθμης ὑψηλὰς καὶ μέχρι 22 ποδῶν, ἀνῃκουν εἰς παλαιοτέρας ἐποχάς, ὅτε ἡ θάλασσα ἦτο ἀληθῶς ὑψωμένη, ὡς ἀπέδειξα ἐν ἑτέρᾳ μελέτῃ.

Γυθείον. — Ἦδη τὰ μέλη τῆς γαλλικῆς ἐπισημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατηγοῦ Maison ἀναφέρουν, ὅτι, παρὰ τῷ παλαιῷ Γυθείῳ, δύναται τις νὰ παρακολουθήσῃ, ἐντὸς τῆς θαλάσσης, παλαιούς τοίχους μέχρι ἀποστάσεως 200 μ. ἀπὸ τῆς ἀκτῆς. Ὁ δὲ κ. Α. Σκιας, ἑφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ περιπλέον εἶναι κατακεκλυσμένον. Ἐγὼ δὲ αὐτός, ὑπὸ τὴν εὐγενῇ ὁδηγίᾳ τοῦ νῦν ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων, ἐν Γυθείῳ, καθηγητοῦ κ. Πατσουράκου, ἠδυνήθην νὰ παρακολουθήσω παλαιὸν τοῖχον, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, βυθιζόμενον δὲ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐξακολουθοῦντα τὸ πρῶτον ΒΑ, κατ' εὐθείαν γραμμὴν, μετὰ ταῦτα δὲ πρὸς βορρᾶν, μέχρι σημείου ὅπου ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης ἔχει βάθος 2^μ 50. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι προσκεκολλημένα ἐσωτερικῶς πρὸς τὸν τοῖχον, δύο κτίρια τετράγωνα. Καὶ ὁ τοῖχος καὶ τὰ κτίρια ταῦτα εἰσὶ κατεσκευασμένα ἐξ ὀγκολίθων ἐπεξεργασμένων· τὸ δὲ πάχος τοῦ τοίχου ἐπὶ τῆς ξηρᾶς δὲν ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Ἐκ τῶν ἄνω ἐξάγεται σαφῶς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῶν τειχῶν τῆς παλαιᾶς πόλεως, κατὰ δὲ τὰς διαβεβαιώσεις τῶν λεμβούχων, φαίνεται ὅτι ταῦτα ἐξακολουθοῦν καὶ βορειότερον εἰσέτι. Βεβαίως τὰ τεῖχη ταῦτα ἐκ λελαξευμένων λίθων, ὀριζοντίως τοποθετημένων, δὲν ἀνηγέ-

θησαν ὀρθικῶς ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ἐπὶ παραλίᾳ· ἄρα ἀποδεικνύεται καὶ ἐνταῦθα κατάκλυσις, ἀνεληούσης τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης ἄνω τῶν 2.50 μέτρων, ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι δὲν ὠκοδομήθησαν τὰ τεῖχη ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ὑψηλότερον.

Ἑτέρα τεῖχη κατακεκλυσμένα. — Ἐπίσης ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀνευρίσκονται σήμερον τὰ τεῖχη τῆς Καλυδῶνος, ἀπέναντι τῶν Πατρῶν, παρὰ τῷ Κρουονερίῳ. Ὁ πυθμὴν ὅμως τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἰσὶν ὠκοδομημένα ἐνταῦθα τὰ τεῖχη, εὐρίσκεται εἰς βάθος 3^μ 50, ἀποδεικνυομένης οὕτω ἀνυψώσεως τῆς θαλάσσης ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατασκευῆς τῶν τειχῶν, τοῦλάχιστον 3^μ 50. Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς τῶν τειχῶν τούτων, φαίνεται διαφόρων τοῦ τῶν τειχῶν Γυθείου, διότι ἐνταῦθα οἱ ἐξέστοι λίθοι περιβάλλουν τὸν τοῖχον, πληρωθέντος τοῦ διαμέσου κενοῦ διὰ σκίρρων συνδεθέντων ἤδη πρὸς ἀλλήλους ἐκ τῆς πολυκαιρίας, καὶ τῶν κατασταλαγμάτων τῶν παραλιακῶν ὑδάτων, ἅτινα θὰ εἰσέδουν εἰς τὸν τοῖχον ἀπὸ τῶν κατωτέρων μέχρι τῶν ἀνωτέρων σημείων, καθ' ὅσον ἐπροχώρει καὶ ἡ κατάκλυσις. Ἐνδεχόμενον ὅμως ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατασκευῆς νὰ ἦναι νεώτερος, καὶ τὸ νέον τεῖχος νὰ ἐκτίσθῃ ἐπὶ παλαιότερου, ἄλλης κατασκευῆς.

Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατασκευῆς ἀναφαίνεται καὶ εἰς τὴν Ἀνθηδόνα ἐπὶ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἀλλ' ἐνταῦθα πρόκειται προφανῶς περὶ ἰδιαίτερου παραλιακοῦ ὀχυρώματος παρουσιάζοντος μέγα πλάτος. Δυστυχῶς οὐδ' ἐνταῦθα, οὐδὲ εἰς τὴν ὀλίγον βορειότερον κειμένην Λάρυμναν, ἠδυνήθην νὰ καθορίσω τὸ βάθος ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται τὰ τεῖχη, ἅτινα ὅμως ἐπίσης κατεκλύσθησαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης.

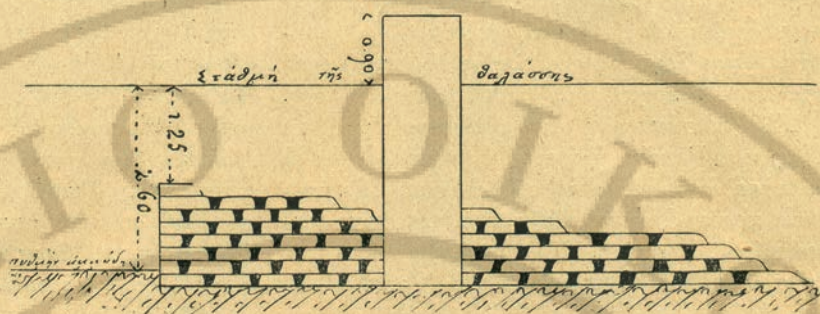
Τεῖχη ἐπίσης κατακλυσθέντα παρουσιάζονται ἐν Λιγίνῃ, κάτωθεν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης, τῆς αὐτῆς ὡς τὰ τῆς Καλυδῶνος κατασκευῆς. Ὡς τεῖχη ἐπίσης δεόν νὰ θεωρηθοῦν τὰ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Νάξου παρουσιαζόμενα ἐν τῇ θαλάσσῃ κτίρια, ὡς καὶ μέγα μέρος τῶν ἀναφανομένων ἐν τῷ λιμένι Ἀμπελακίου τῆς Σαλαμίνος. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Πειραιεῖ, εἰς τινα μέρη, τὰ μακρὰ τεῖχη φαίνονται κατακλυσθέντα, καὶ διὰ παρὰ τῷ ὅρμῳ «Κρομμυδαροῦ» ὅπου κατὰ τὴν γενομένην ἐξάντλησιν τῶν ὑδάτων πρὸς κατασκευὴν τῶν Δεξαμενῶν, εὐρέθησαν θεμέλια «μακρῶν τειχῶν» μέχρι βάθους 1.50.

Μῶλοι καὶ κρηπιδώματα. — Ἄλλ' ἂν εἰς

ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω περιστάσεις, πρόκειται περὶ τειχῶν ἥτοι ὀχυρωμάτων, εὐλόγως θέλει ἐρωτήσει τις, ποῦ εὐρίσκονται οἱ παλαιοὶ μῶλοι, τὰ παλαιὰ κρηπίδωματα. Καί, τῷ ὄντι, ἀναφαίνονται καὶ ταῦτα, ἀλλὰ ἐπὶ πυθμένων βάθους μεγάλου, καὶ μὲ πάχος κατὰ πολὺ μεγαλειότερον.

Σχέδ. I. — Κρηπίδωμα Ρηνείας

Κλίμαξ 1/400



Ὁρμος Ξύλι ἐν Λακεδαιμόνι. — Οὗτω, παρὰ τῇ συνοικίᾳ Πλίστρας, ἐν τῷ ὄρμῳ Ξύλι, τῆς Λακεδαιμόνος, ὁ Philippson ἀναφέρει μῶλον κατακλιζόμενον. Καθ' ὅς ἔλαβον πληροφορίας ἐπὶ τόπου, διότι ἔνεκα τῶν κυμάτων δὲν ἦδυνήθη νὰ κάμω παρατηρήσεις αὐτοπροσώπως, ὁ μῶλος οὗτος ἔχει πλάτος 6", ὡς ἔγγιστα, καὶ ὑψοῦται, ἀπὸ βάθους 4-5 ὀργυιῶν, σχεδὸν μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· παρουσιάζει δέ, πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, πλευρὰν κάθετον. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένος ἐκ ἐξοτῶν λίθων. Καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κρηπίδωματος. Ὁ Philippson δὲ ἐξ ἄλλων κτιρίων εὐρισκομένων ἀνστολικώτερον συμπεραίνει ὅτι ἡ κατάκλισις ὑπερβαίνει τὰ δύο μέτρα. Ἐνδεχόμενον ὅμως αὕτη νὰ ἦναι μεγαλειτέρα.

Ρήνεια ἢ Μεγάλη Δήλος. — Εἰς τὴν Ρήνειαν, παρὰ τῷ λοιμοκαθαρησίῳ, ἀναφαίνεται, ὀλίγα μέτρα μακρὰν τῆς παραλίας, εἶδος μῶλου, (Σχέδ. I) κατεσκευασμένου διὰ σειρῶν ὀριζοντίων, πλακῶν λελαξευμένων κατὰ κάθετον, κατὰ τὰς τρεῖς ἐξωτερικὰς πλευρὰς τοῦ μῶλου. Αἱ κάθετοι αὗται πλευраὶ διακρίνονται μέχρι βάθους 1" 50 ἕως 2" 60· ἐνδεχόμενον δὲ νὰ ἐκτείνωνται καὶ βαθύτερον, ἐντὸς τῆς ἁμμου, ἥτις περιβάλλει τὸν μῶλον. Ὁ μῶλος δὲν φθάνει μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ἀλλ' εἶναι κατεστραμμένος πρὸς τὰ ἄνω, ἀπέχων τῆς ἐπιφανείας 0" 60-1" 65. Φέρει δὲ τέσσαρας στήλας, ἐσφηνωμένας βαθέως, ἐξ ὧν ἡ μία μόνον εἶναι ἐπεξεργασμένη καὶ κυλινδρική, αἱ δ' ἄλλαι συνίστανται ἐξ ὀγκολίθων ἀκατεργάστων, παχυτέρων πρὸς τὰ κάτω, λεπτοτέρων πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ὧν τὸ ἄνω μέρος ἐξέχει εἰσέτι σῆμερον τῆς θαλάσσης περὶ τὸ 1", ἐκτὸς μίᾱς ἥτις εἶναι ἀνατετραμμένη. Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται ἀσφαλῶς ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κρηπίδωματος κατεσκευασθέντος ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, διότι δὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῇ,

ὅτι αἱ κάθετοι πλευραὶ κατεσκευάσθησαν ἐντὸς αὐτῆς. Αἱ στήλαι δὲ θὰ ἐχρησίμευον ὅπως προσδεθῶσι τὰ πλοῖα τὰ συρόμενα ἐπὶ τῆς ἁμμου. Ἐχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα, ὅχι μῶλον, ἀλλὰ κρηπίδωμα ἐπὶ ἁμμώδους αἰγιαλοῦ. Ἐτερος δὲ μῶλος, ἀληθῆς κυματοθραύστης, ἀρχόμενος ἀπὸ ἐξοχῆς τινος τῆς παραλίας, καὶ αὐτὸς σήμερον κατακλιζόμενος, προφυλάττει τὸ κρηπίδωμα ἀπὸ τῶν βορείων ἀνέμων.

Τὸ κρηπίδωμα βεβαίως εἶχε κατασκευασθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῆς Δήλου, χάριν τῆς εὐκολωτέρας συγκοινωνίας ταύτης μετὰ τῆς πόλεως Ρηνείας, τῆς εὐρισκομένης πρὸς δυσμὰς τοῦ βορείου μέρους τῆς νήσου, ὡς ἀνεκάλυψεν ὁ κ. Σταυρόπουλος, ὁ διακεκριμένος ἐφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Δήλῳ, ὅστις ἐπίσης μοὶ ὑπέδειξε τὸ ἀνωτέρω κρηπίδωμα. Ὅτι δὲ τὸ κρηπίδωμα εἶναι Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, ὅμοιαι ἐντελῶς στήλαι, ὡς αἱ τοῦ κρηπίδωματος, παρουσιάζονται καὶ ἐν Δήλῳ, ἐμπροσθεν τῶν Ρωμαϊκῶν οἰκοδομῶν τῶν εὐρισκομένων ἐπὶ τῆς παραλίας, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λιμένος. Δύναται ὅθεν τις εὐλόγως νὰ συμπεράνῃ, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ὅμοιον κρηπίδωμα. Δυστυχῶς ἡ παραλία εἶναι ἐνταῦθα κατελιγμένη ὑπὸ ἐρειπίων προσκολληθέντων ἀλλήλοις ὑπὸ τῆς πολυκαιρίας, ὥστε καλύπτεται ἐντελῶς ἡ ἐξωτερικὴ πλευρὰ τοῦ κρηπίδωματος. Ἦθελε δὲ εἶσθαι λίαν ἐπιθυμητόν, ἂν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Δήλου, αἱ διεξαχθεῖσαι μέχρι τοῦδε μετὰ τῆς ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ κ. Th. Homolle, ἐξακολουθοῦσαι δὲ καὶ νῦν μετὰ μεγάλης δραστηριότητος, ἀπεκάλυπτον καὶ τὸ κρηπίδωμα τοῦτο πρὸς τὴν θάλασσαν.

Παραλείπω δὲ πολλὰς ἄλλας οἰκοδομὰς εὐρισκομένας ἐν τῇ θαλάσῃ, ἰδίως κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Ρηνείας, ἀναφέρω ὅτι ἐν τῷ λιμένι αὐτῷ τῆς Δήλου εὐρί-

σκονται, ὀλίγα ἑκατοστὰ κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δύο κτίρια ὅμοια, εἰς δύο διάφορα μέρη τοῦ λιμένος, παρουσιάζοντα ἐπιφανειαν ὀριζοντίαν $13^{\circ}50'$ μήκους καὶ $8^{\circ}50'$ πλάτους. Εἶναι λογικὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα κρηπιδώματα τοῦ παλαιοῦ λιμένος.

Ἐξ ἁπασῶν τῶν ἄνω παρατηρήσεων, ἐν Δήλῳ καὶ Ρηνεΐᾳ, ἐξάγεται καταφανῶς, ὅτι ἡ θάλασσα ἀνυψώθη ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, κατὰ ποσὸν ἀνώτερον τῶν 2 μ. 60 ἄτινα παρουσιάζει ἡ ὄρατις, ἀλλὰ σήμερον ὑπὸ τὴν θάλασσαν, πλευρὰ τοῦ κρηπιδώματος τοῦ λοιμοκαθαρητορίου Ρηνεΐας. Ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἡ ἀνύψωσις αὕτη ἀνέρχεται εἰς τρία μέτρα, ὥς ἔγγιστα.

Ἀναμφιβόλως τοσαύτη ἀνύψωσις τῆς στάθμης τῆς θαλάσσης δὲν ἦτο δυνατόν, εἰμὴ νὰ ἐπιφέρῃ καὶ ἀλλοίωσιν μεγάλην τοῦ σχήματος τῶν ἀκτῶν! Οὕτω σήμερον τὰ καταστήματα Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, τὰ εὐρισκόμενα πρὸς μεσημβρίαν τοῦ λιμένος Δήλου, εἶναι ἐντελῶς ἐκτεθειμένα εἰς τοὺς βορείους ἀνέμους, ὅπερ εἶναι ἀσυμβίβαστον μὲ τὸν προορισμὸν ὃν εἶχον ταῦτα, νὰ δέχωνται καὶ παραδίδουν εὐκόλως ἐμπορεύματα εἰς τὸ διὰ τῶν πλοίων ἐμπόριον. Ἄλλ' οὕτω δὲν εἶχον τὰ πράγματα ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Τῷ ὄντι ἡ ἄκρα ἡ ὀρίζουσα τὸν λιμένα πρὸς μεσημβρίαν, ὅτε ἡ θάλασσα ἦτο κατὰ 3 μέτρα ταπεινότερα, προεξείχε πολὺ, διότι καὶ σήμερον εἰς προέκτασιν αὐτῆς εὐρίσκεται βραχὺδης πυθμὴν εἰς βάθος $2^{\circ}20' - 2^{\circ}50' - 2^{\circ}60'$. Οὕτω τὰ πρὸς μεσημβρίαν εὐρισκόμενα καταστήματα ἦσαν προφυλαγμένα.

Ἐπίσης τὰ ρεύματα τὰ σχηματιζόμενα ἐν τῷ στενῷ μεταξὺ Ρηνεΐας καὶ Δήλου, καὶ τῶν ἐν τῷ πορθμῷ εὐρισκομένων δύο νησιδίων, δὲν εἶχον τὴν σημασίαν ἣν ἔχουν σήμερον, καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ πῶς ὁλόκληροι στόλοι, ὥς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἠδύναντο νὰ σταθμεύουν εἰς Δήλον, καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα, πρὸς μεσημβρίαν τοῦ μεγαλειτέρου τῶν ἐν τῷ πορθμῷ νησιδίων, ἦτοι τοῦ νησιδίου τῆς Ἑκάτης.

Ἐπίσης, εὐθὺς ὥς παραδεχόμεθα, ὅτι ἡ θάλασσα ἦτο κατὰ 3° ταπεινότερα καὶ ἐπέκεινα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Νικίου, ἀντιλαμβανόμεθα πῶς οὗτος ἠδυνήθη νὰ ῥύψῃ γέφυραν μεταξὺ Ρηνεΐας καὶ Δήλου, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ἐν τὸς μιᾶς νυκτός. Διότι τὴν σήμερον τὸ πλάτος τῶν πορθμῶν μεταξὺ Ρηνεΐας καὶ νήσου Ἑκάτης, καὶ μεταξὺ ταύτης καὶ Δήλου, ἀνέρχεται εἰς 400 μέτρα ἐν ὅλῳ· τὸ δὲ ἀνώτατον βάθος ὑπερβαίνει τὰ ἑπτὰ μέτρα. Καὶ ναί

μὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἡ γέφυρα ἐρρίφθη μεταξὺ τῆς νησίδος Ἑκάτης καὶ τῆς Δήλου, ἀλλὰ πάλιν τὸ μήκος αὐτῆς ἔδει νὰ ἦναι 200 μέτρων, καὶ τὰ βάθη τοῦ πορθμοῦ 6 ἕως 7 μέτρα. Τὸ ἐγγεῖρημα πάλιν φαίνεται δύσκολον. Τοῦναντίον μὲ θάλασσαν ταπεινότεραν κατὰ 3 μ. καὶ ἐπέκεινα, τὸ πλάτος τοῦ πορθμοῦ μεταξὺ Ἑκάτης καὶ Δήλου, ἐλαττοῦται εἰς 70 μ. ὥς ἔγγιστα, τὰ βάθη ἐλαττοῦνται ἐπίσης, καὶ δικαιολογεῖται οὕτω τὸ τοῦ Πλουτάρχου « ἐγεφύρωσε τὸν μεταξὺ Ρηνεΐας καὶ Δήλου πόρον οὐκ ὄντα μέγαν ».

Αἶγινα. — Ἄν ἤδη μεταβῶμεν εἰς Αἶγιναν, εὐρίσκομεν σημειουμένας ὑφάλους, ἐν τῷ χάρτι τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου, παραλλήλους μὲ τὴν ἀκτὴν, ἐπὶ ἐκτάσεως $1\frac{1}{2}$ χιλιομέτρων, εὐρισκόμενας περὶ τοὺς 9 πόδας ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Συνίστανται δὲ ἐκ λίθων κοινῶν μικρῶν διαστάσεων, συσσωρευμένων βεβαίως σκοπίμως. Περὶ αὐτῶν δὲ ἀναμφιβόλως λέγει ὁ Πανσανίης « προσπλεῦσαι δὲ Αἶγινα ἐστὶ νήσων τῶν Ἑλληνίδων ἀπορωτάτη πέτραι τε γὰρ ὑφαλοι περὶ πᾶσαν καὶ χοιράδες ἀνεσθήκασι, μηχανήσασθαι δὲ ἐξεπίτηδες ταῦτα Διᾶκόν φασι ληστειῶν τῶν ἐκ θαλάσσης φόβῳ... ». Σημειωτέον δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Πανσανίου αὐτὰ θὰ ἐξικινούντο, ὥς ἔγγιστα, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἀναμφισβητήτως δὲ οἱ λίθοι οὗτοι ἐρρίφθησαν ὅπως σχηματίσωσι μώλους, καὶ λιμένας ἀσφαλεῖς ἐσωτερικῶς, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τῶν θὰ ὑπερεῖχον τῆς θαλάσσης τοῦλάχιστον κατὰ 1 μέτρον, σήμερον δὲ εὐρίσκονται $2^{\circ}70'$ κάτωθεν αὐτῆς, ὁφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν μώλων τούτων ἡ θάλασσα ἀνυψώθη κατὰ $3^{\circ}70'$ τοῦλάχιστον, ὅπερ δεικνύει ὅτι ἡ ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς εἶναι πολὺ παλαιά. Ἡ σταθερότης τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης τῶν ἀπομεινάντων τούτων τεμαχίων τῶν ἀρχικῶν μώλων, ὥς καὶ τὸ βάθος τῆς θαλάσσης ἐφ' οὗ ἀνυψώθησαν, βάθος 10 μέτρων καὶ ἐπέκεινα, πείθουν με ὅτι ἡ ἀρχικὴ ἐπιφάνεια τῶν μώλων εἶναι ἀληθῶς ἡ ἄνω ρηθεῖσα ἐπιφάνεια, ἡ εὐρισκομένη σήμερον ἐννέα πόδας ἢ 2.70 ὥς ἔγγιστα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἀπαντα τὰ ἄλλα ἵχνη κτιρίων ἐν Αἰγίνῃ, ἐντὸς τῆς θαλάσσης, εἶναι ἢ ἐρείπια τειχῶν, ὥς εἴπομεν καὶ προηγουμένως, ἢ μῶλοι μεταγενέστεροι, κατασκευασθέντες ἴσως ἐπὶ παλαιῶν ἐρειπίων τειχῶν. Πρὸ τοῦ μώλου ὅμως τοῦ φέροντος τὸν φάρον, καὶ εἰς ἀπόστασιν 15 ὥς ἔγ-

γιστα μέτρων, παρουσιάζεται τοίχος λεπτὸς 0^μ20 πάρχους, εἰς βάθος 1^μ35, κατερχόμενος δὲ μέχρι βάθους 2^μ10, ὅστις ἐξακολουθεῖ ἐπὶ τινα μέτρα ἐγκαρσίως πρὸς τὸν μῶλον τοῦ φάρου. Τοίχος τόσον λεπτὸς καὶ τόσον στερεός, ὥστε νὰ ἔχη ἀνθέξει καὶ εἰς τὸ κύμα καὶ εἰς τὴν πολυκαιρίαν, πρέπει νὰ ἦτο τοίχος ὑδραγωγείου· ἀποδεικνύει δὲ οὗτος τρανότατα τὴν ἀνύψωσιν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς του, ὅχι μόνον κατὰ δύο μέτρα, ἀλλὰ πιθανῶς πολὺ μεγαλύτεραν, διότι δὲν εἶναι πιθανόν, τὸ ὑδραγωγεῖον νὰ ἔχη κατασκευασθῇ ἀρχικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς θαλάσσης, ἀλλ' ὑψηλότερον.

Λιμένες Ἀθηνῶν. — Ἦτο φυσικὸν εἰς τοὺς λιμένας τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἀνευρεθῇ τις ἔχνη κατακλύσεως παλαιῶν κτιρίων, καὶ τοῦτο συμβαίνει ἀληθῶς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἰς τὸν Πειραιᾶ δὲν εὐρίσκομεν κρηπιδώματα, διότι ταῦτα δυστυχῶς θὰ ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τῶν νέων λιμενικῶν ἔργων, πρὶν ἢ ἡ προσοχὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τραπῇ πρὸς τὰ κατακλυσθέντα λείψανα τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλ' εὐρίσκομεν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἄλλα ἔχνη τῆς ἀνθρωπίνης ἐργασίας. Ἦδη κατὰ τὸ 1875, ὁ Redner ἀνεύρισκε παλαιὰ λατομεῖα χρησιμεύσαντα εἰς τὴν ἀνέγερσιν τῶν «Μακρῶν Τειχῶν» ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Βασιλικῆς Ἐπαύλεως, εἰς βάθος 2 καὶ 3 μέτρων, ἀποδεικνύοντα οὕτω ἀνύψωσιν 3^μ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεμιστοκλέους ἢ τοῦ Κόνωνος. Τοιαῦτα λατομεῖα εὐρίσκονται καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λιμένος Ζέας.

Ἀνεφέραμεν ἤδη ὅτι εἰς τὸν ὄρμον Κρομμυδαροῦ τὰ θεμέλια τῶν «Μακρῶν Τειχῶν» ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ τῆς θαλάσσης εἰς ὕψος 1^μ50. Εἰς τὸν αὐτὸν ὄρμον, κατὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Guidetti, μηχανικοῦ τῆς κατασκευῆς τῶν δεξαμενῶν, εὐρέθησαν κτίρια εἰς βάθος 2 ἕως 3 μέτρων.

Ἐξ ἄλλου γνωστοὶ εἶναι οἱ τάφοι οἱ εὐρισκόμενοι πλησίον τοῦ ἐξωτερικοῦ φάρου τοῦ Πειραιῶς, εἰς τὴν θέσιν τὴν λεγομένην «τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους» πρὶν ἢ ὁ σοφὸς καθηγητὴς κ. Δραγάσης ἀνακαλύψῃ τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ τάφου τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν. Οἱ τάφοι οὗτοι τοῦ φάρου κατακλύζονται ἅπαντες τὴν σήμερον. Ἐπίσης εὐρέθησαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης τάφοι ἀνωρυγμένοι ἐν τῷ βράχῳ, κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ λιμένος τῶν Ἀλῶν.

Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἰνωσοικοὶ εὐρίσκονται ἐν μέρει κεκαλυμμένοι ὑπὸ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐν τῷ λιμένι Ζέας καὶ ἐν τῷ τῆς Μουνυχίας. Ἐν τῷ

τελευταίῳ ἰδίως δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, κατὰ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ, τὸ μέγιστον μέρος τῶν νεωσοίκων κατακλύζεται, καὶ ἂν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸ μήκος τὸ κατακλυσθέν, τὴν κλίσιν τοῦ νεωσοίκου, εὐρίσκει ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀνύψωσις τῆς θαλάσσης ἐνδείκνυται ὅχι μικρά.

Οὐχ ἦττον ἀξιοσημείωτα εἶναι τὰ ἔχνη τὰ εὐρισκόμενα ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ, τῷ ἀρχικῷ λιμένι τῶν Ἀθηνῶν. Εὐρίσκεται ἐνταῦθα εἰς ἀπόστασιν 200, ὡς ἔγγιστα, μέτρων ἀπὸ τῆς ἀκτῆς Ἀγίου Γεωργίου, μῶλος ἄξιος λόγου, διὰ τε τὸ μήκος καὶ πλάτος αὐτοῦ, παρὰλληλος ὡς ἔγγιστα πρὸς τὴν ἀκτὴν ταύτην, κατασκευασμένος εἰς τὰ κατώτερα μέρη διὰ σιγροκονιάματος, εἰς τὰ ἀνώτερα διὰ λίθων κοινῶν. Ὁ μῶλος ἐξικνεῖται ἐσωτερικῶς, ἀπὸ βάθος 3^μ50 καὶ 4^μ50 μέχρις 1 ἢ 1^μ20 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐξωτερικῶς δὲ ἦτοι πρὸς βορρᾶν, τὸ βάθος τῆς θαλάσσης εἶναι 4.50 ἕως 6.50 μέτρα. Σημειῶ ἐνταῦθα ὅτι τὰ ἐσωτερικὰ βάρη τοῦ χάρτου τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου εἶναι ὅλως ἐσφαλμένα. Μεταξὺ τοῦ μῶλου τούτου καὶ τῆς ἀκτῆς Ἀγίου Γεωργίου φαίνεται σειρὰ ἐτέρων κτιρίων ὁμοίας κατασκευῆς, ἀλλὰ πλάτους περιορισμένου· τὰ κτίρια ταῦτα ἀνέρχονται μέχρι 1^μ80 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, ὑψοῦνται δὲ ἐπὶ βάθους ἀμμόδους 4^μ50. Φαίνονται ταῦτα ὡς βάσεις νεωσοίκων. Μᾶλλον δυσεξήγητος εἶναι ὁ μῶλος ὁ ἐξωτερικός. Ἐνεκα δὲ τῶν διαστάσεων αὐτοῦ, τείνω νὰ πιστεύσω ὅτι παριστάνει προκυμαίαν, λίαν ὀμῶς κατεστραμμένην. Σχέδιον βαθυμετρικὸν ἀκριβὲς τῶν μερῶν τούτων ἦθελε διωλύσει ἅπαντας τοὺς δισταγμούς.

Πιστεύω δὲ ἀκραδάντως ὅτι ὁ λιμὴν Φαλήρου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο λιμὴν φυσικὸς, προφυλαγμένος ἀπὸ δυσμῶν διὰ γλώσσης βραχέων. Τῷ ὄντι ὁ μῶλος, περὶ οὗ ὁμίλησα, στηρίζεται πρὸς δυσμὰς ἐπὶ ὑφάλου βράχου, ἀνερχομένου μέχρι 0^μ85 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας καὶ ναὶ μὲν τὰ βάρη τοῦ βράχου φαίνονται αὐξάνοντα πρὸς τὴν ἀκτὴν· μ' ὅλον τοῦτο ὁ χάρτης τοῦ ἀγγλικοῦ ναυαρχείου σημειοῖ κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην τὴν βαθυμετρικὴν καμπύλην τῆς μᾶς ὀργυιάς. Ἄν λοιπὸν ὁ χάρτης ἐνταῦθα εἶναι ἀκριβής, καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς γραμμῆς ταύτης, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὁ πυθμὴν ὁ σημερινὸς θὰ εὐρίσκετο ἐκτὸς τῆς θαλάσσης, καὶ θὰ ἐπροφύλαττε τὰ πρὸς ἀνατολὰς μέρη, τὰ ὅποια καὶ σήμερον παρουσιάζοντα βάρη ἀμμόδου 4.50 μέτρων, θὰ ἐκαλύπτοντο καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ τῆς θαλάσσης. Μέγιστον ἄλλως μέ-

ρος τῆς σημερινῆς ἄμμου θὰ ἦναι πρόσφατον, ὥστε τὸ βάθος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα θὰ ἦτο ἀρκετὸν ὅπως τὰ ὕδατα ὥσι πλωτά, καθ' ὅσον γνωστὸν ὅτι αἱ παλαιαὶ τριῆρεις δὲν ἀπῆλθον βάθος ὕδατος ἀνώτερον τῶν 6 ποδῶν, αἱ δὲ παλαιότεραι μάλιστα, αἱ ἐν χρήσει ὅτε ἐχρησιμοποιεῖτο ὁ λιμὴν Φαλήρου, ἴσως δὲν ἀπῆλθον οὐδὲ 6 πόδας. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι οἱ νεώσοικοι οἱ ἀνιψούμενοι ἐν τῷ πυθμένι τῆς παραλίας Ἀγίου Γεωργίου, ἐπὶ βαθῶν 4.50 μέτρων, ἐθεμελιώθησαν ἀναμφισβητήτως ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ὑψωθέντος τοῦ κτιρίου ἀρκούντως ὅπως ἡ στρώσις τοῦ νεωσοίκου ἐξέχη τοῦ ὕδατος.

Ἐξ ἄλλου, ΒΑ τῆς ἐκκλησίας Ἀγίου Γεωργίου εἰς βάθος 1^μ 80 ἕως 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης εὐρίσκονται ὀγκολίθοι, διασπαρμένοι μᾶλλον ἢ κανονικῶς τοποθετημένοι, ὅμοιοι ὅμως μὲ τοὺς ὀγκολίθους τῶν «Μακρῶν Τειχῶν». Ἐπὶ δὲ τῆς παραλίας εἰς τὴν στάθμην τῆς θαλάσσης, παρουσιάζεται, ἐπὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς, ἐγκοπὴ, ὁμοία πρὸς τὰς συνήθεις ἐγκοπὰς τῶν βράχων, ἐφ' ὧν θεμελιούνται τὰ «Μακρὰ Τείχη». Αἱ προσχώσεις ὅμως τοῦ φαληρικοῦ ἀλιπέδου ἐμποδίζουν νὰ παρακολουθήσῃ τις τὰ ἔγνη τῶν «Μακρῶν Τειχῶν» πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἅτινα, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ὄφειλον νὰ ἔχουν μῆκος 35 σταδίων, καὶ ὡς ἐκ τούτου παρεξέκλινον βεβαίως τῆς εὐθείας γραμμῆς, διότι αὕτη ὑπολείπεται τῶν 35 σταδίων.

Ναύπλιον. — Ὁ λιμὴν Ναυπλίου παρουσιάζει ἐπίσης μῶλον ἀρχαῖον ἄξιον λόγου οὗ τὴν περιγραφὴν ὀφείλω εἰς τὴν πολύτιμον ἀνακρίνωσιν τοῦ ἐγκρίτου νομομηχανικοῦ κ. Ν. Σιδερίδου. Ὁ μῶλος οὗτος, ἐκ φυσικῶν ὀγκολίθων, ἐξετείνετο 120 μέτρα πέραν τῆς νέας προκυμαίας, εὐρίσκετο δὲ εἰς βάθος 1^μ 60, παρὰ τῇ προκυμαίᾳ, καὶ 1^μ 90, εἰς τὸ ἄκρον, εἶχε πλάτος ποικίλον ἀπὸ 5 ἕως 10 μέτρα, καὶ ἐκαλύπτετο μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀπὸ ἱλύν. Κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ πυθμένος, οἱ λίθοι ἐξωρύνθησαν μέχρι βάθους 5.50, χωρὶς νὰ εὐρεθῇ εἰσέτι ὁ πυθμὴν ἐφ' οὗ εἶχεν ἀνυψωθῇ ὁ μῶλος. Εἶναι φανερόν ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν ἀπόδειξιν ἀνυψώσεως τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τοῦ μῶλου ἄνω τῶν 2^μ 90. Ἀγνοοῦμεν ὅμως τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ.

Ἐτεροι μῶλοι. — Μῶλοι κατακλυσθέντες ὑπάρχουσιν ἐπίσης εἰς Πάρον, Τήνον, Ἐρέτριαν, εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Σαντορίνης, εἰς τὴν εἴσοδον τῆς λιμνοθαλάσσης Καλιχοπούλου,

ἐν Κερκύρᾳ, ὅπου εὐρίσκονται κατὰ ἀνακρίνωσιν τοῦ ἰδίου κ. Σιδερίδου εἰς βάθη 1^μ - 2^μ καὶ 2^μ 20 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἰδιαιτέραν ὁμῶς μνείαν θέλομεν κάμει τοῦ μῶλου Ἰτέας, οὗ τὴν περιγραφὴν ὀφείλομεν εἰς εὐγενῇ ἀνακρίνωσιν τοῦ μηχανικοῦ τοῦ δημοσίου κ. Γ. Καρνωτάκη.

Κόλπος Ἀμφίσσης. — Πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἰτέας, μεταξὺ τῶν δύο νήσων Ἀγίου Κωνσταντίνου, καὶ Ἀγίου Ἀθανασίου, ἐκτείνεται μῶλος, ἔχων πλάτος 4 ἕως 5 μέτρων, εὐρισκόμενος δὲ 3 μέτρα κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας πρὸς δυσμὰς, 2.50 εἰς τὸ μέσον, καὶ 2.80 πρὸς ἀνατολάς, ὡς εἰ ἂν εἶχε κατασκευασθῇ ὑψηλότερος εἰς τὸ μέσον ὅπου τὸ κύμα ἦτο ἰσχυρότερον. Ὁ μῶλος δὲν ἐξικνεῖται μέχρι τῶν ἀκτῶν τῶν δύο νήσων, ἀλλ' ἀπέχει 30^μ ἀπὸ τῆς νήσου Ἀγίου Ἀθανασίου, 20 δὲ ἀπὸ τῆς νήσου Ἀγίου Κωνσταντίνου, διότι μέχρι τῶν σημείων αὐτῶν καὶ πέραν εἰσέτι ἐξετείνοντο αἱ νῆσοι ὅτε ὁ μῶλος κατεσκευάσθη. Τὸ βάθος δὲ ὅπου ἀρχεται ὁ μῶλος εἶτε πρὸς τὴν μίαν τῶν νήσων εἶτε πρὸς τὴν ἄλλην, εἶναι 3^μ, ἂν δὲ ὑποθέσωμεν ὅτι κατὰ τὴν κατασκευὴν ὑψούτο ὁ μῶλος εἰς τὸ μέσον τοῦλάχιστον αὐτοῦ κατὰ 1 μ. ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἔκτοτε ἡ θάλασσα ὑψώθη 3^μ 50. Πιθανὸν ὅμως ὁ μῶλος νὰ κατεσκευάσθη κατὰ 1 μ. ὑψηλότερος καὶ εἰς τὰ ἄκρα, καὶ τότε θὰ εἶναι ἐπίσης παλαιὸς ὡς τῆς Αἰγίνης ἢ καὶ παλαιότερος.

Ἐν τῷ αὐτῷ κόλπῳ, εἰς Γαλαξειδίον, παρετήρησα ὁ ἴδιος κρηπίδωμα, ὡς τὸ τῆς Ρηνείας, οὗ ὁ τοίχος ὅμως ὁ κάθετος κατήρχετο μέχρι βάθους 2^μ 70. Τὸ ἄνω μέρος εἶναι ἐπίσης κατεστραμμένον καὶ ἀπέχει περὶ τὸ 1^μ 25 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Ἐπίσης πρὸ τῆς παλαιᾶς Κίρρας ὅπου ἀπεβιβάζοντο οἱ ξένοι, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τοὺς Δελφούς, ὁ κ. Σιδερίδης παρετήρησε, 15 μέτρα, ὡς ἔγγιστα, ἀπὸ τῆς παραλίας, τὰ ἔγνη μῶλου, κατεσκευασμένου ἐκ λίθων ξεστῶν, καὶ οὗ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια εὐρίσκετο σχεδὸν εἰς τὴν στάθμην τῆς θαλάσσης. Ὁ μῶλος οὗτος φαίνεται ἔχων ὅμοιον προορισμὸν ὡς οἱ δύο μῶλοι τοῦ λιμένος Δήλου.

Πορθμὸς τῆς Λευκάδος. — Ἀξιόλογα ἐπίσης ἔγνη τῆς ἀρχαιότητος εὐρίσκομεν ἐντὸς τῆς θαλάσσης ἐν τῷ πορθμῷ Λευκάδος.

Ἦδη ὁ Goodisson εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τελευταίου αἰῶνος, εἶχε περιγράψει τὴν παλαιὰ γέφυραν, τὴν ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Στράβου

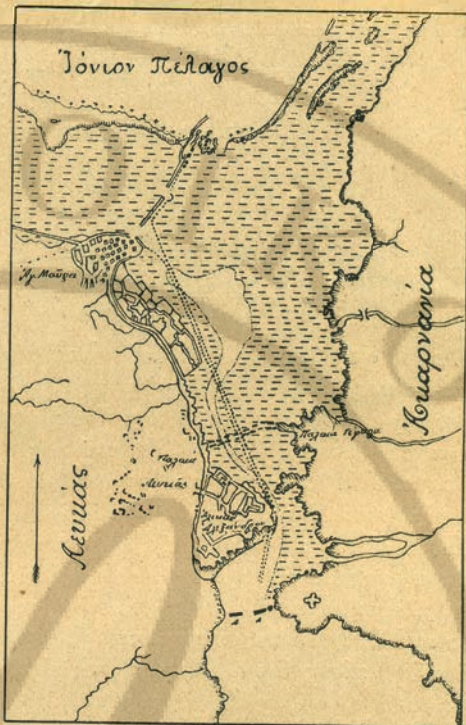
νος, τὴν ἐνοῦσαν τὴν Λευκάδα πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν. Εἶχε παρατηρήσει πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀκαρνανίας ὁδὸν πέντε ποδῶν πλάτους ἐστρωμένην διὰ πλακῶν ὀγκωδῶν, καθ' ὅλον τὸ μήκος τὸ μᾶλλον ἀβαθὲς τῆς λίμνης, πρὸς δὲ τὸ μέρος τῆς Λευκάδος, εἶχε διακρίνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος τὰ βάθρα θόλων γεφύρας. Τὴν σήμερον ἀκόμη διακρίνει τις εἰς τὴν στάθμην τοῦ ὕδατος πρὸς τὴν Ἀκαρνανίαν τὰς πλάκας τοῦ Goodisson, καὶ καθ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς λίμνης, ἐνὸς χιλιομέτρου, ὡς ἔγγιστα, βλέπει ἐξέχοντας ὀγκολίθους, οἵτινες φαίνονται νὰ ἦναι στηθαία τῆς γεφύρας.

Ἡ δὲ ἐκσκαφὴ τῆς διώρυγος ἡ γενομένη πρὸ δλίγου, παρέσχε εἰς τὸν κ. Α. Σακελλαρόπουλον μηχανικόν, διευθύνοντα τὸ ἔργον, τὴν ἀφορμὴν νὰ κάμῃ τὰς ἐξῆς πολυτίμους παρατηρήσεις.

Ἡ βυθοκόρος φαίνεται συναντήσασα εἰς 5 σημεῖα βάθρα γεφύρας, καθ' ὅσον εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ἐξήγαγε ὀγκολίθους κανονικοῦς μὲ διαστάσεις τὸ πλεῖστον $1^{\mu}20 \times 0.60 \times 0.60$. Τὰ βάθρα ταῦτα ἀπέιχον ἀλλήλων, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Σακελλαροπούλου, κατὰ $3^{\mu}50$, ὡς ἔγγιστα. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ τῶν βάθρων χώρῳ, ἐξήγοντο θολίται λαξευμένοι κανονικώτατα, ὧν ὅμως τὰς διαστάσεις δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθω, μὴ γενομένης καταμετρήσεως αὐτῶν, πρὶν ἢ μεταφερθῶσι καὶ ριφθῶσιν εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, μὲ τὰς ἄλλας ἐξαγομένας περιττὰς ὕλας. Οἱ θολίται διῆκον ἐφ' ὅλον τὸ πλάτος τῆς γεφύρας. Συγχρόνως ἐξήγοντο κοινοὶ λίθοι οἵτινες βεβαίως κατὰ τὴν κατασκευὴν, θὰ ἐρρίφθησαν ἐπὶ τοῦ πυθμένος πρὸς θεμελίωσιν μέχρι τῆς ἐπιφανείας, ὡς ἔγγιστα, τοῦ ὕδατος, ὅπως ἐπ' αὐτῶν ὑψωθῶσι τὰ βάθρα.

Ἀν ἤδη παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ κατὰστροφμα τῆς γεφύρας εὐρίσκετο εἰς προέκτασιν καθ' ὁρίζοντιαν γραμμὴν τῶν πλακῶν τοῦ Goodisson, τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὸ κατὰστροφμα τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀκαρνανίας, ὅπερ ἄλλως ἐπιβεβαιοῦται διὰ τῆς ὑπάρξεως τῶν στηθαίων, καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ πλάτος τῆς λίμνης, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, οἱ θόλοι ὥφειλον νὰ εὐρίσκωνται σήμερον κάτωθεν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πηλοῦ. Καὶ τῷ ὄντι ἀνίχνευσις γενομένη εἰς πλείστα μέρη τῆς γεφύρας διὰ τρυπάνου, ἀπῆντα κτίριον εἰς βάθος $0^{\mu}50 - 1^{\mu}00$, ἐνιαχοῦ δὲ ἐφαίνετο τὸ κτίριον κατεστραμμένον, διότι τὸ τρύπανον δὲν συνήντα εἰμὴ πηλόν. Ἐπὶ τῶν δεδομένων τού-

Σχέδ. II. — Πορθμὸς Λευκάδος.



--- Παλαιὰ γέφυρα
--- Νέα διώρυξ
--- Παλαιοὶ μῶχοι ὑπὸ τὴν θάλασσαν

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
1 μίλιον

των, τὸ ὕψος μεταξὺ τοῦ κατωτέρου σημείου τῆς γεφύρας, τὸ ὁποῖον ἡ βυθοκόρος εὔρε εἰς βάθος $3^{\mu}50$, καὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ἣτις εἶναι καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ καταστροφματος τῆς γεφύρας, υποδιαίρεται λίαν πιθανῶς οὕτω:

στρώμα κοινῶν λίθων, ὡς ἔγγιστα	$0^{\mu}50$
ὀγκολίθοι βάθρων	$0^{\mu}60$
ἄνοιγμα θόλων	$1^{\mu}50$
πάχος θόλου καὶ καταστροφματος, ὡς ἔγγιστα	$0^{\mu}90$
	$3^{\mu}50$

Ὅφειλομεν δὲ νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ στρώμα τῶν κοινῶν λίθων, ἡ ἔφθανε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς, ἢ ὑπελείπετο, κατ' ἐλάχιστον, ἥτοι κατὰ $0^{\mu}10$, ἢ $0^{\mu}20$, ὡς τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον εἰς τοιοῦτου εἶδους κτίρια. Ὅθεν ἡ ἀνύψωσις τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῆς γεφύρας, θὰ ἀνέρχεται εἰς $2^{\mu}80 - 3^{\mu}$ ὡς ἔγγιστα.

Σχέδ. III. — Μῶλος Λευκάδος

Τομή. — Κλίμαξ $\frac{1}{200}$ 

Ἐάν ἡ διάμετρος τοῦ θόλου εἶναι κατὰ τι μεγαλειτέρα, δέον νὰ περιορίσῃ τις ἀναλόγως τὸ στρώμα τῶν κοινῶν λίθων, ἵσως καὶ τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ θόλου μέχρι καταστρώματος καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μικρόν τι θὰ ἠῤῃξανεν ἡ ἀνύψωσις τῆς θαλάσσης.

Ποία δὲ εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς κατασκευῆς; Ἡ γέφυρα μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, ὅστις ἐγεννήθη, ὡς γνωστόν, τὸ 50ον ἔτος π. Χρ. φαίνεται δὲ κατασκευῆς ρωμαϊκῆς. Γνωστὸν ἐπίσης ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατέλαβον τὰ μέρη ταῦτα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δευτέρου π. Χρ. αἰῶνος. Ἡ γέφυρα λοιπὸν θὰ κατεσκευάσθῃ περὶ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου αἰῶνος π. Χρ., ἥτοι 2000 ἔτη πρὸ ἡμῶν. Ἡ θάλασσα ὅθεν ἀνυψώθη 3' ὡς ἔγγιστα ἀπὸ 2000 ἐτῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο συμφωνεῖ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εὑρομεν ἐν Ρηνεῖα διὰ τῆς μελέτης τοῦ κρηπιδώματος.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀρχαῖα ἔργα εὐρίσκονται ἐν τῇ πορθμῷ Λευκάδος ὑπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐν ὑπομνήματι πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Παρισίων, περιέγραψα δύο μῶλους εὐρισκομένους πρὸς μεσημβρίαν τῆς παλαιᾶς πόλεως Λευκάδος, προωρισμένους βεβαίως νὰ σχηματίσωσι λιμένα ἀσφαλῆ πρὸ τῆς πόλεως ταύτης, ἵσως δὲ νὰ προφυλάξωσι καὶ τὴν διώρυγα, ἣν εἶχον κατασκευάσει διὰ μέσου τῆς λίμνης οἱ ιδρύσαντες τὴν πόλιν ταύτην Κορίνθιοι. (Σχέδ. II καὶ III). Οἱ μῶλοι εἶναι κατεσκευασμένοι ἐξ ὀγκολίθων ἀκατεργάστων 1 $\frac{1}{2}$ μέχρι 2 τόνων, καί, ἐὰν καὶ ἡ ἐπιφάνεια ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι λίαν κανονικὴ, μ' ὅλον τοῦτο εὐρίσκεται πάντοτε εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης κυμαινομένην μεταξὺ 2' 40 καὶ 2' 60, ἥτοι 2' 50 κατὰ μέσον ὅρον. Τοῦτο ἀποδεικνύει ἀνύψωσιν τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῆς κατασκευῆς τῶν μῶλων τοῦλάχιστον 3' 50, πάντοτε ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι οἱ μῶλοι ἐξεῖχον τῆς θαλάσσης τοῦλάχιστον κατὰ 1 μ. κατὰ τὴν

ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς. Ἄλλ' ὡς εἵπομεν, καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας οἱ μῶλοι κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῶν Κορινθίων κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν, εἰς Λευκάδα, ἥτοι κατὰ τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος π. Χρ. Ἐκτοτε παρήλθον 2,500 ἔτη. Ἄρα ἡ θάλασσα ἀνυψώθη 3' 50, ὡς ἔγγιστα, ἀπὸ 2,500 ἐτῶν, ἐνῶ εἶχε ὑψωθῇ περὶ τὰ 3 μ. ἀπὸ 2,000.

Ἄλλ' οἱ μῶλοι οὗτοι θέλουσι μᾶς ἐπιτρέψει νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ φαινόμενόν τι ἄξιον λόγου, παρατηρηθὲν κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῆς διώρυγος. Ἡ βυθοκόρος ἀνέσκαπτε πηλὸν μαλακὸν μέχρι βάθους 2' 80 ἕως 3' 30, ἀπὸ δὲ τοῦ βάθους τούτου πηλὸν τὰ μάλιστα σκληρόν. Ἡ ὑπαρξίς τῶν μῶλων δίδει τὴν ἐξηγήσιν τῆς ἀνωμαλίας ταύτης· διότι ἐν ὅσῳ ἡ θάλασσα δὲν ἐκάλυπτε τοὺς μῶλους, τὸ κύμα δὲν ἐξικνεῖτο μέχρι τῆς λίμνης, καὶ ἡ ἰλὺς ἡ παρασυρομένη ὑπὸ τῶν βροχῶν, ἐναποτιθεμένη ἡρέμα, ἐλάμβανε σύστασιν στερεωτέραν, ἥτις διὰ τῆς πολυκαιρίας ἐγένετο καὶ σκληροτέρα. Εὐθὺς ὡς τοῦναντίον ἡ θάλασσα ὑψουμένη ὑπερέβη τοὺς μῶλους, τὸ κύμα, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν μεσημβρινῶν ἀνέμων, εἰσῆρχετο εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀνεκίνει τὴν ἰλὺν μέχρι βάθους τινός, ὥστε αὕτη συνεχῶς ταραττομένη ἔμεινε μαλακὴ. Ὁ πηλὸς ὅθεν ὁ στερεὸς ὀφείλει νὰ εὐρίσκειται κατὰ τι βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῶν μῶλων, ὡς καὶ εὐρέθη, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀνω σημειωθέντων ἀριθμῶν.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ πρόσχωσις ἐφ' ἧς εἶναι ἰδρυμένοι αἱ ἄλυσκαι Ἀλεξάνδρου, δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' αὕτη ἐσχηματίσθη εὐθὺς ὡς ἡ θάλασσα ἠδυνήθη νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῆς παραλίας Λευκάδος καὶ τοῦ δυτικωτέρου μῶλου, παρασύρουσα γάλικας καὶ ἄμμον, ἣν ἐναπέθετε ἐπὶ τοῦ μεσημβρινοῦ ὀρίου τοῦ πηλοῦ. Αἱ ὕλαι αὗται ἀναμειγνύμεναι μετὰ τῆς ἀνακινουμένης ἰλὺος, δὲν ἐβροῦδυναν νὰ σχηματίσωσι τὰς προσχώσεις, αἵτινες ἄλλως δὲν ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς Ἀκαρνανίας, ἀλλ' ἀπέχουν αὐτῆς περὶ τὰ 200 μέτρα.

Ἐάν ἐξαιρέσωμεν τὴν σκληρότητα, οὐδὲν ἕτερον διακρίνει τὸν ἀνώτερον πηλόν, τοῦ κατωτέρου· περιέχουν ἀμφοτέροι τὰ αὐτὰ θαλάσσια κογχύλια· οὐδὲν σημεῖον ὑποδεικνύει ὅτι οὐδέτερος ἐξ αὐτῶν ἀνέδυσσε ποτὲ ἐκ τῆς θαλάσσης, σχηματίζων ἰσθμόν· οὐδὲν ἔχνοσ φυτικῶν ἢ ζωϊκῶν

προϊόντων της ξηρᾶς, οὐδεμία ἀλλοίωσις της χροιάς σχετική με τὴν ἐπίρροιν της ἀτμοσφαίρας, ἀναφαίνονται, καὶ τοῦτο καθ' ὅλον τὸ μήκος τῶν 3-4 χιλιομέτρων τῶν ἐκσκαφέντων ὑπὸ τῆς βυθοκόρου. Δικαιοῦται τις ὅθεν νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἂν ὁ πυθμὴν ὑψοῦτο ἐκ τῶν προσχώσεων, ἡ θάλασσα, ἥτις ἐξ ἄλλου ὑψοῦτο καὶ αὐτῇ, διετῆρει τὴν τελματώδη κατάστασιν, οἷα εἶναι σήμερον. Συμβαίνει ἐνταῦθα ὅ,τι συμβαίνει δι' ἀπάσας τὰς παλαιὰς λιμνοθαλάσσας, αἵτινες θὰ ἐξέλειπον διὰ τῶν ἀδιακόπως προστιθεμένων προσχώσεων, ἂν δὲν ὑψοῦτο ἡ θάλασσα. Ἔστω καὶ τοῦτο ἀπόδειξις τῆς ἀνυψώσεως ταύτης.

Καὶ ἤδη ἂς ἐξετάσωμεν πότε ἤρξατο ἡ κατάσταση αὕτη. Πηλὸς εὐρίσκεται συνεχῆς μέχρι βάθους 4 μ 60, ἀλλὰ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ παρουσιάζονται ἀλληλοδιαδόχως στρώματα πηλοῦ καὶ τιτανολίθου πηγαίου (Sinterkalk), προερχομένου ἐκ τῶν ρωγμῶν τῶν προελθουσῶν ἐκ τῆς ἀποσπάσεως τῆς Λευκάδος ἀπὸ τῆς Ἀκαρνανίας, περὶ ἧς κατωτέρω. Ὅθεν ἡ κατάστασις ἡ τελματώδης ἐξηκολούθει καὶ ὅταν ἡ θάλασσα κατεῖχε στάθμας κατωτέρας. Ἀλλὰ καθ' ἃ ἔχω ἀποδείξει εἰς ἕτερόν μου ἔργον, ἡ θάλασσα δὲν κατῆλθε πέραν τῶν 5 ἕως 5.50 μέτρων. Ἄς ἀναζητήσωμεν, εἰ δυνατόν, πότε εὐρέθη εἰς τὸ βάθος τοῦτο τῶν 5 μέτρων.

Εἶδομεν ὅτι πρὸ 2000 ἐτῶν, ὑψώθη κατὰ 3 μ. ἥτοι 1 1/2 κατὰ χιλιομετρίδα. Πρὸ 2.500 ἐτῶν ἀνῆλθε 3.50 μ. ἥτοι μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐποχῶν ἀνῆλθεν μόνον περὶ τὰ 0 μ 50, ἔπερ ἀναλογεῖ εἰς 1 μ. κατὰ χιλιομετρίδα. Ἡ ἀνύψωσις ὅθεν εἶναι ἀναλόγως κατὰ χιλιομετρίδα, τόσοῦτον μικροτέρα ὅσον πρόκειται περὶ ἐποχῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων. Ὅθεν, ἂν παραδεχθῶμεν ἀνύψωσιν 1 μ. κατὰ χιλιομετρίδα διὰ τὰς ἐποχὰς τὰς πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Κορινθίων ἐν Λευκάδι, ἥτοι τὰς πρὸ τοῦ 6ου αἰῶνος π. Χ. ὅτε ἡ θάλασσα εὐρίσκετο 3 μ 50 ταπεινότερον, θὰ εὗρωμεν ἀριθμὸν ἐτῶν μικρότερον τοῦ ἀληθοῦς. Εἶναι δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος 2100 π. Χ. ἥτοι 4000 πρὸ ἡμῶν διὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ θάλασσα ἦτο 5 μέτρα ταπεινότερον ἢ σήμερον. Ὅθεν ἀπὸ ἐποχῆς ἔτι παλαιότερας ταύτης, ἡ τελματώδης κατάσταση ὑπῆρχεν ἐν τῷ πορθμῷ, οἷα εἶναι σήμερον, καὶ ὁ πορθμὸς ἦτο ἅπλωτος τόσον διὰ τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα (ὀλκάδας), ὅσον καὶ διὰ τὰ πολεμικὰ (τριήρεις), καὶ κατέστη μόνον πλωτὸς διὰ τῆς διώρυγος τῶν Κορινθίων, ἐνόσω καὶ αὕτη διετρεῖτο καθαρὰ μεταγενεστέρως δέ, φαίνεται, ὅτι

δυσκολίας παρουσίαζον εἰς τὸν πλοῦν καὶ τὰ στενὰ (Streti canali), τὰ ὁποῖα ἄφινεν ἄλλοτε παρὰ τῇ Ἀκαρνανίᾳ ἡ παραλιακὴ γλῶσσα ἡ περικλείουσα τὴν λίμνην πρὸς βορρᾶν. στενὰ ἅτινα σήμερον κατέστησαν ἀδιάβατα ἐκ τῆς συσσωρεύσεως ἁμμου θαλασσίας κομιζομένης ὑπὸ τοῦ κύματος.

Τελικὰ συμπεράσματα — Καὶ ἤδη ἐφθάσαμεν εἰς τὰς ἐποχὰς ἐκεῖνας ὅπου, ὡς ἀπέδειξα ἐν ἑτέρᾳ μελέτῃ, ἔλαβον χώραν αἱ τελευταῖαι μεγάλα διαταράξεις τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, συνετελεσθῆναι τὴν ἀπεσπασθῆναι μὲν ἡ Λευκὰς τῆς Ἀκαρνανίας, καταληφθέντος τοῦ πορθμοῦ ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ πηγῶν ἀποδιδουσῶν τιτανόλιθον οὐ εἶδεν ἡ βυθοκόρος τὰ στρώματα μεταξὺ τῶν στρωμάτων πηλοῦ, κατεποντίσθη δὲ ὁ χώρος ὁ κατεχόμενος ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τῆς Ἀδριατικῆς, ἐκλινεν ἐπίσης τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Πελοποννήσου πρὸς τὰ ἀπέραντα βάθη τῆς Μεσογείου, τὰ ἀπαντῶμενα πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς χερσονήσου ταύτης, συνέβησαν δὲ καὶ ἄλλα φαινόμενα τεκτονικὰ ἐπίσης σπουδαῖα εἰς τὰ βορειότερα μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης, συντελεσθεισῶν ἀπασῶν τῶν ἀξιολόγων διαταράξεων τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, τῶν συνισταμένων ἰδίως ἐκ καταποντισμῶν ὀλοκλήρων ἐπιφανειῶν, ἤρξατο νέα περίοδος ἐξάρσεως τοῦ φλοιοῦ καὶ ἰδίας, φαίνεται, τοῦ πυθμένου τῶν θαλασσῶν, ὡς τοῦτο συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς διαφόρους γεωλογικὰς περιόδους καὶ κατάκλυσιν ὡς ἐκ τούτου τῶν παραλίων, βραδεῖα μὲν καὶ λανθάνουσα, συνεχῆς ὅμως καὶ ἀπωθοῦσα ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ἀνθρωπότητα πρὸς τὰ ἐνδότερα.

Πιστεύσατε, Κυρίαί καὶ Κύριοι, ὅτι ταῦτα ἀφηγούμενος, δὲν ἐξέρχομαι τῶν ὁρίων τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς διδασκομένης μετὰ τόσης λαμπρότητος ἀπὸ τῆς ἔδρας ταύτης, ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ καὶ διευθυντοῦ τῆς Ἀκαδημίας ταύτης Τῷ ὄντι ἡ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐποχή, εἶναι τὸ ἀπώτατον ὅριον τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων, εἶναι ὡς ἐγγίστα ἡ ἐποχὴ τῶν μύθων τοῦ Ὀγύγου καὶ Ἰνάχου, οὓς χρονολογία ὀλίγον ἀσφαλῆς ἀνάγει εἰς τὸν 19ον αἰῶνα π. Χ. Ἡ κατάκλυσιν ἰδίως τοῦ Ἄργους, ἐπὶ Ἰνάχου, ὀφείλεται εἰς κύμα θαλάσσιον, κατὰ τὸν Πανσάνιαν, ἀποδεικνυόμενον οὕτω, ὅτι σεισθείσης τῆς γῆς ἐξαισίως, ἐπῆλθεν ἡ θάλασσα μετ' ὀρμῆς, ἰδίως εἰς τὰ κολπώδη μέρη, ὡς εἶναι τὰ τοῦ Ἀργολικοῦ πεδίου, καὶ τὰ τῆς κοιλάδος Ἀθηνῶν. Ἡ κατάκλυσιν δ' αὕτη θὰ ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς τὸν τελευταῖον ἐξαΐσιον κατα-

κλυσμὸν τοῦ Πλάτωνος ἐκ τῶν τριῶν τῶν προηγηθέντων τοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, ὡς ἐξέθεσα ἐν ἄλλῳ συγγράμματι. Ἴδού δὲ τί λέγουσι περὶ τῶν μύθων τούτων οἱ σοφοὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ στρατηγοῦ Maison.

En voyant les annales historiques d'Athènes, de Mégare et d'Argos, s'arrêter à peu près à une même époque et signaler en même temps un déluge passager, en voyant à Argos, un temple à Neptune inondateur, construit sur la place où les flots s'étaient arrêtés à une époque qu'on regardait également comme en dehors des véritables temps historiques (sous Inachus), nous nous croyons fondés à penser que, antérieurement à la colonisation égyptienne, les côtes de la Grèce éprouvèrent une grande inondation, et que le déluge d'Ogygès n'est pas un fait fabuleux, mais la tradition d'un phénomène volcanique sous-marin.

Ἄν ἀντὶ φαινόμενον ὑποκινῶν τὴν ἐκείνην ἐποχὴν ἐκείνην, μόλις ὀλίγας χιλιετηρίδας ἀπέχουσαν ἡμῶν, καὶ αἰτίνας ἐξήλειψαν ἐν Ἑλλάδι πᾶσαν παράδοσιν παλαιότεραν. Διὸ καὶ ὁρθῶς οἱ ἱερεῖς τῆς Σαΐδος, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐλεγον τῷ Σόλῳν :

« ὦ Σόλῳν, Σόλῳν, Ἕλληνες αἰεὶ παῖδες » ἐστε, γέρον δὲ Ἕλληνα οὐκ ἔστιν. . . . οὐ-
 » δεμίαν γὰρ ἐν αὐταῖς (ταῖς ψυχαῖς) ἔχετε δι'
 » ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν οὐδὲ μάθημα
 » χρόνῳ πολὺν οὐδὲν τὸ δὲ τούτων αἴτιον
 » τόδε· πολλὰ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγό-
 » νασιν ἀνθρώπων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ
 » ὕδατι μέγισται, μυρίοις δὲ ἄλλοις ἔτεροι βρα-

» χύτεραι . . . ὥσπερ νόσημα ἥκει φερόμενον . . .
 » ρεῦμα οὐράνιον, καὶ τοὺς ἀγραμμάτους τε καὶ
 » ἀμούστους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν ἐξ ἀρχῆς
 » οἷον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν
 » τῆδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς πα-
 » λαιοῖς χρόνοις ».

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τῶν μεγάλων διαταράξεων, ἡ θάλασσα, ὡς εἵπομεν, ὑφθαίεται, καταλαμβάνουσα μέρος τῆς γῆς. Οὐδαμοῦ δὲ τοῦτο παρουσιάζεται τόσον εὐκρινές, ὅσον παρὰ τῇ Ἐλαφονήσῳ, τῇ παλαιᾷ Ὀνουγνάθῳ. Ἡ Ἐλαφονήσος, νῆσος σήμερον, ἦτο χερσονήσος ἐπὶ Θουκυδίδου καὶ Στράβωνος. Ἐκ τοῦ ἰσθμοῦ δὲ δὲν σώζονται εἰμὴ δύο τεμάχια, σχηματίζοντα σήμερον δύο νησίδια, μετὰ τῆς Ἐλαφονήσου καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Πελοποννήσου. Πλησίον τοῦ μεγαλειτέρου νησιδίου παρετήρησα ἐν τῇ θαλάσῳ, κτίρια εἰς βάθος 1^μ 80 — 2^μ — 2^μ 40 — καὶ 3^μ 75, βάθη ἀναφερόμενα εἰς ἐποχὰς τοσούτῳ μᾶλλον μελαγχρομένας, ὅσῳ εἶναι καὶ μεγαλείτερα, καὶ καθ' ὅς ἡ θάλασσα δὲν εἶχεν εἰσέτι καταλάβει τὰ μέρη ταῦτα. Οἱ κάτοικοι, ἀπωθούμενοι οἴτῳ πρὸς τὰ ὑψηλότερα μέρη, παρίστανται καὶ σήμερον εἰς τὴν βαθμιαίαν κατάληψιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, τοῦ προεξέχοντος πρὸς αὐτὴν βράχου, τοῦ φέροντος τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν, ὀλίγα δεκατημόρια ἄνωθεν τῆς θαλάσσης· διότι εἶδομεν ὅτι ἡ ἀνύψωσις αὐτῆς ἐξακολουθεῖ ἀδιαλείπτως· καθ' ὅσον, μετὰ τὴν κατάκλισιν τῶν Ἑλληνικῶν κτιρίων, ἔχομεν τὴν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς· μετὰ ταῦτα, τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τέλος τῶν Ἑνετικῶν κτιρίων, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὸ φρούριον Ρίου, ὡς περιέγραψα ἐν ἄλλῳ συγγράμματι, καὶ εἰς τὰ νεωρεῖα τῆς Κρήτης, ὅπου οἱ ἐμπρόσθιοι τοῖχοι, κατεσκευασμένοι μὲ λίθους κοινούς, εὐρίσκονται ἐν μέρει ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἐνῷ βεβαίως ἐκτίσθησαν ἄνωθεν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς.

ΦΩΚΙΩΝ ΝΕΓΡΗΣ

